

TRANSPORDIAMET

LIIKUMISVÄLJAKU PLANEERIMINE JA RAJAMINE

LIIKUMISVÄLJAKU RAJAMINE JA KASUTAMINE

Liikumisväljaku rajamine haridusasutuse, noortekeskuse või omavalitsuse avalikku ruumi aitab toetada laste liiklemisoskuste omandamist ning rikastada praktiliste tegevuste kaudu ohutu liikluskäitumise kujunemist jalakäija või jalgratturina. Avalikku ruumi väljaku rajamisel on oluline kaasata kogukonda, tagades kõikidele selle kasutusvõimalus. Sel juhul vajab väljak kindlasti infostendi, mis annab tegevusjuhised ja loob elementidele seose reaalse liiklusega.

Väljaku saab komplekteerida mitmesugustest elementidest, mis toetavad laste liikumisharjumuste kujunemist ning on toeks liikumisvahendil liikumise sõiduuskuste arendamisel. Materjalis on koondatud valik elemente koos kirjeldustega, loodud nende elementide seos reaalse liiklusega ning lisatud soovitusel harjutamiseks. Materjali lõpus on kolm nädisväljaku skeemi.

Väljakul korraldatavate tegevuste kaudu saab harjutada:

- üksteisega arvestamist, liikluses suhtlemist (tähelepanu);
- tee jagamist kaasliiklejatega;
- teel paiknemist (parempoolne liiklus);
- ohutu pikivahe hoidmist, teistega arvestava liikumiskiiruse valimist;
- riskikäitumise vältimist (turvavarustuse mittekasutamine, liigne kiirustamine, käed lahti sõitmine, nutiseadmete kasutamine liiklemise ajal jne).

Millega arvestada väljaku rajamisel?

- Väljaku asukoha valimisel arvesta ümbritseva liikluskeskkonna, ala mõõtmetega, asukoha põhiliste liikumissuundade ja -tihedusega ning väljaku kasutajate ohutusega (nt parkla või tiheda kergliiklejate liiklusega alad ei sobi). Vajaduse korral pöördu Transpordiameti ennetustöösakonna ekspertide poole.
- Liikumisväljaku (vt alt fotot) rajamise eeldus on kvaliteetse asfalt-/mustkatte või tänavakivi sillutise olemasolu, mis tagab markeerimisvärvi säilimise pikemaks perioodiks.
- Materjalis on toodud laste ja noorte liiklemisoskuste harjutamiseks mitmesuguseid elemente, mis ei eelda püsivate liikluskorraldusvahendite paigaldamist või markeerimist (nt ülekäigurada, liiklusmärgid). Õpituatsioonideks saab teisaldatavate liiklusmärkide, ülekäiguraja või foori abil luua eri liiklusolukordade imitatsioone. Teisaldatavaid vahendeid on võimalik saada koostöös Transpordiametiga läbi projektide „Liiklusvanker“ ja „Jalgratturikoolituse õpperaja elemendid“.
- Püsivate liiklusmärkide ja markeeringutega liiklust imiteeriva väljaku (liiklusväljak või -linnak, vt alt fotot) rajamisel peab väljak olema eraldatud ümbritsevast keskkonnast (nt aia või hekiga). Oluline on, et eraldatud reaalsel liiklust imiteerival (liiklusväljak- või linnak) väljakul tagatakse alati liiklusreeglite järgimine.
- Turvalise liiklemise omandamine ei ole võistlus. Seetõttu ei ole soovitatav raja algusesse ja lõppu lisada markeeringud „start“ ja „finiš“. Nende asemel võib soovi korral markeerida sõnad „algus“ ja „lõpp“ või „STOP“ koos stoppjoonega, mis on seostatav reaalse liiklusega.

- Koos väljaku rajamisega tuleb läbi mõelda väljaku kasutamise reeglid (sh ohutuse tagamine) ning elementide läbimise juhised. Need peavad olema kõikidele kasutajate kättesaadavad. Hea võimalus on kasutada infostendi väljaku juures.

Foto: Pärnu Raja Lasteaia liikumisväljak (võimalus lisada teiseldatavad liikluskorraldusvahendid)

Foto: Uhtjärve püsivate liikluskorraldusvahenditega liikluslinnak Võrumaal.

VÄRVILINE VS ÜHEVÄRVILINE VÄLJAK

Liikumisväljaku võib markeerida kas ühe- (valge) või mitmevärvilisena. Mitmevärviline väljak toetab värvide seostamist liikluses esinevate värvidega. Ühevärvilise väljaku rajamine ja uuendamine on soodsam ning sobib hästi jalgratturi sõiduuskuste arendamiseks.

Mitmevärvilist väljakut planeerides tuleb läbi mõelda värvide valik ja anda neile tähendus ning käitumisjuhised värvi mõjualas liikumisel (sh seostada värvide valik reaalse liiklusega). Lisaks valgele värvile, mida esineb Eesti teedel kõige enam, on mõistlik kasutada veel üht-kaht värvi. Värvidele tuleb anda väljakureeglites või kasutusjuhistes oma tähendus ning nende järgimist regulaarselt kontrollida. Soovitame kasutada liikluses lubavat rohelist ja keelavat (mõnel juhul ohu eest hoiatavat) või punast värvi.

Mitmevärvilise liikumisväljaku skeemil elemente ja neid ühendavaid radu planeerides võib kasutada kahekordseid jooni, kus välimine on valge (seos valgele teede märgistusele) ning sisemine roheline või punane. Näiteks element või liikumisrada, mille sisemine joon on roheline, lubab liikuda mõõdukal kiirusel; punane sisemine joon lubab liikuda aeglaselt.

Libeduseohu vältimiseks ei ole mõistlik planeerida liikumisradade lausvärvimist, v.a üksikutel elementidel (nt „Kitsendus“ või „Kaheksa“).

LIIKUMISVÄLJAKU RAJAELEMENDITE NÄIDISJONISED KOOS SOOVITUSLIKU MÕÕTKAVAGA

1. SLAALOM

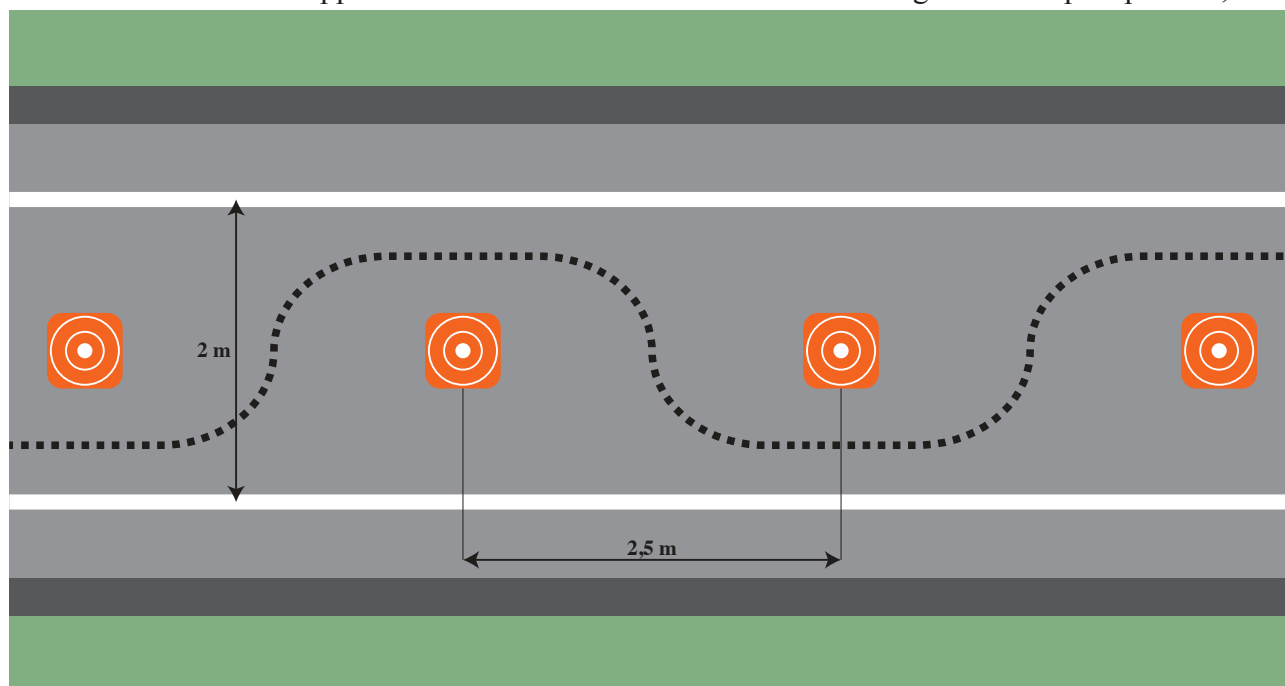
Jalgratturi eksami platsiharjutus

Slaalomi sõitmine imiteerib olukorda, kus piiratud alal tuleb teel olevast takistusest (auk teekattes, teel olev ese, mõnel juhul tänavavalgustuspost vms) ümber põigata nii jalakäija (sh lasterühmaga liiklemisel) kui ka jalgratturina. Võimaldab harjutada liiklemist ja keha valitsemisoskuse arendamist eri kiirustel (kõnd, jook, tõukerattaga sõit, jalgrattal aeglane või mõõdukas sõit). Slaalomi sõitmine on jalgratturi sõidueksami esimese osa üks platsiharjutustest.

Elemendi läbimisel:

- on väga oluline suunata pilk kaugemale ette (ca 2 m või enam);
- tuleb vältida koonusele/täpile otsa sõitmist;
- tuleb koonuste vahel liikuda mõõdukal kiirusel;
- tuleb vältida sõidukoridorist välja astumist/sõitmist.

Elemendi läbimisel tuleb pilk suunata kaugemale ette (vaadata tuleb vähemalt järgmist koonust), mitte takistusele. Esirattale või eesseisvale takistusele suunatud pilk takistab tasakaalu hoidmist. Asetades markeeritud täppidele koonused või nt osaliselt liiva või veega täidetud plastpudelid, saab

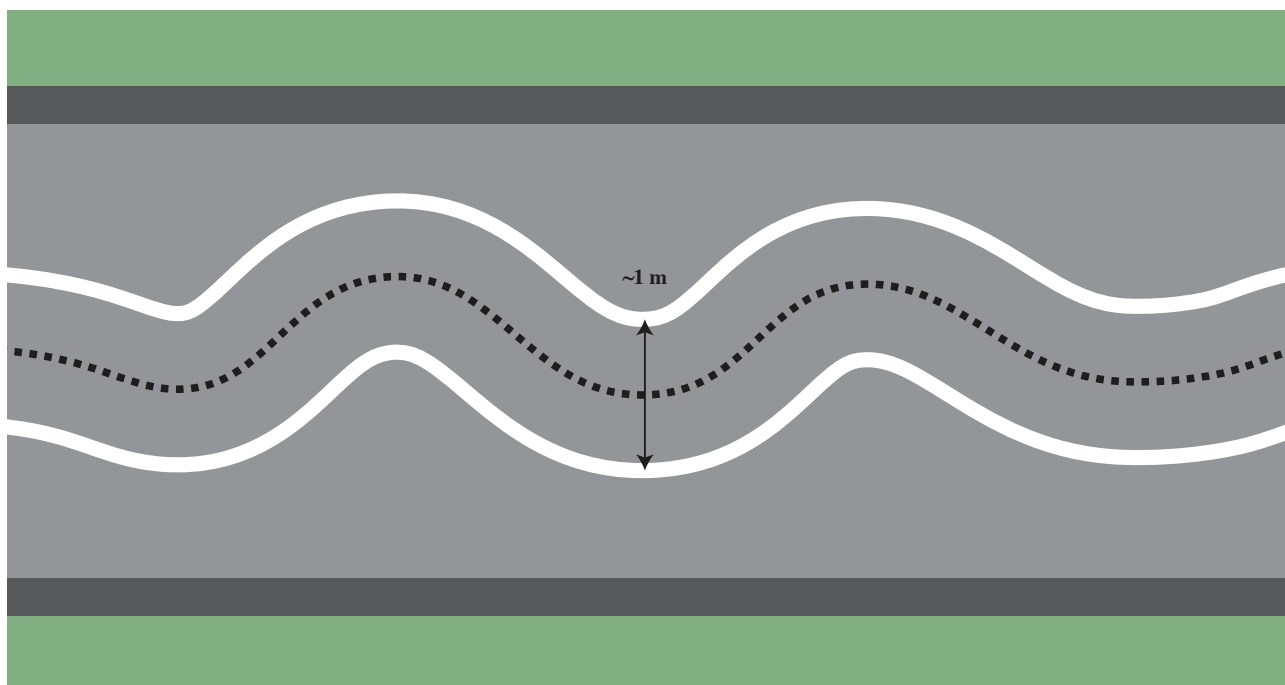

2. KURVILINE TEE EHK USS

Kurviline tee elemendi läbimisel saab laps harjutada kurvidele lähenedes kiiruse vähendamise oskust (pidurdusoskus) ning kitsastes oludes teel õiget paiknemist kõndides, joostes, tõuke-, jooksu- või jalgrattaga sõites. Kurviline tee element toetab jooksu-, tõuke- või jalgratturit valima teoludele (kurvid, halb nähtavus) sobivat mõõdukat sõidukiirust ning arendab manööverdamisoskust ja tasakaalu. Kurvilisel teosal saab hästi harjutada paremal teepoolel paiknemist, vältides sisekurvide n-ö löikamist. Rühmas liikudes saab harjutada teineteisega arvestamist, tee jagamist ja pikivahe hoidmist.

Elemendi läbimisel:

- jooksu-, tõuke- või jalgrattaga on oluline suunata pilk kaugemale ette;
- tuleb liikuda mõõdukal kiirusel;
- tuleb vältida raja piirjoontest välja astumist/sõitmist.

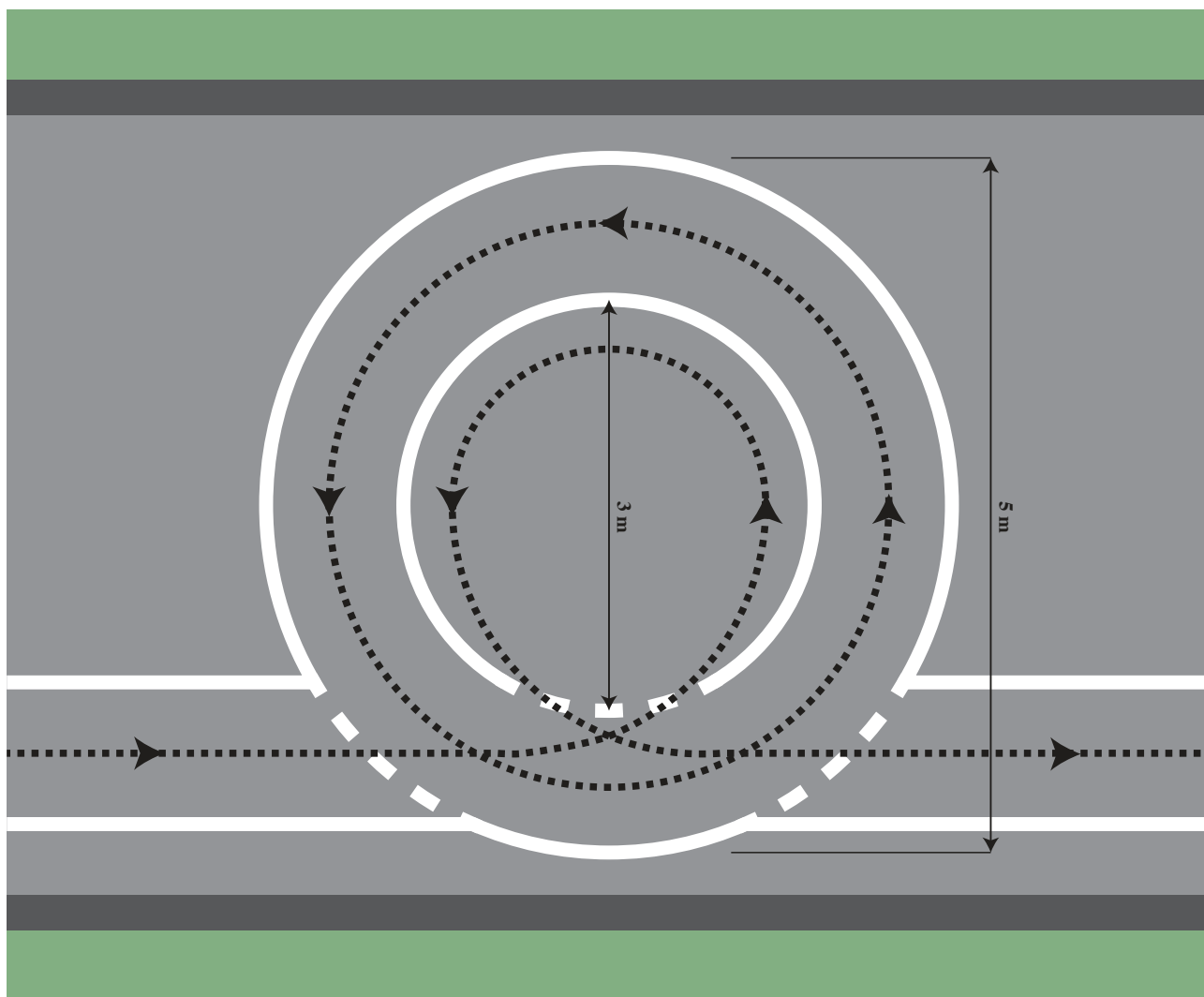
3. RINGID: RING-RINGIS VÕI SISERING

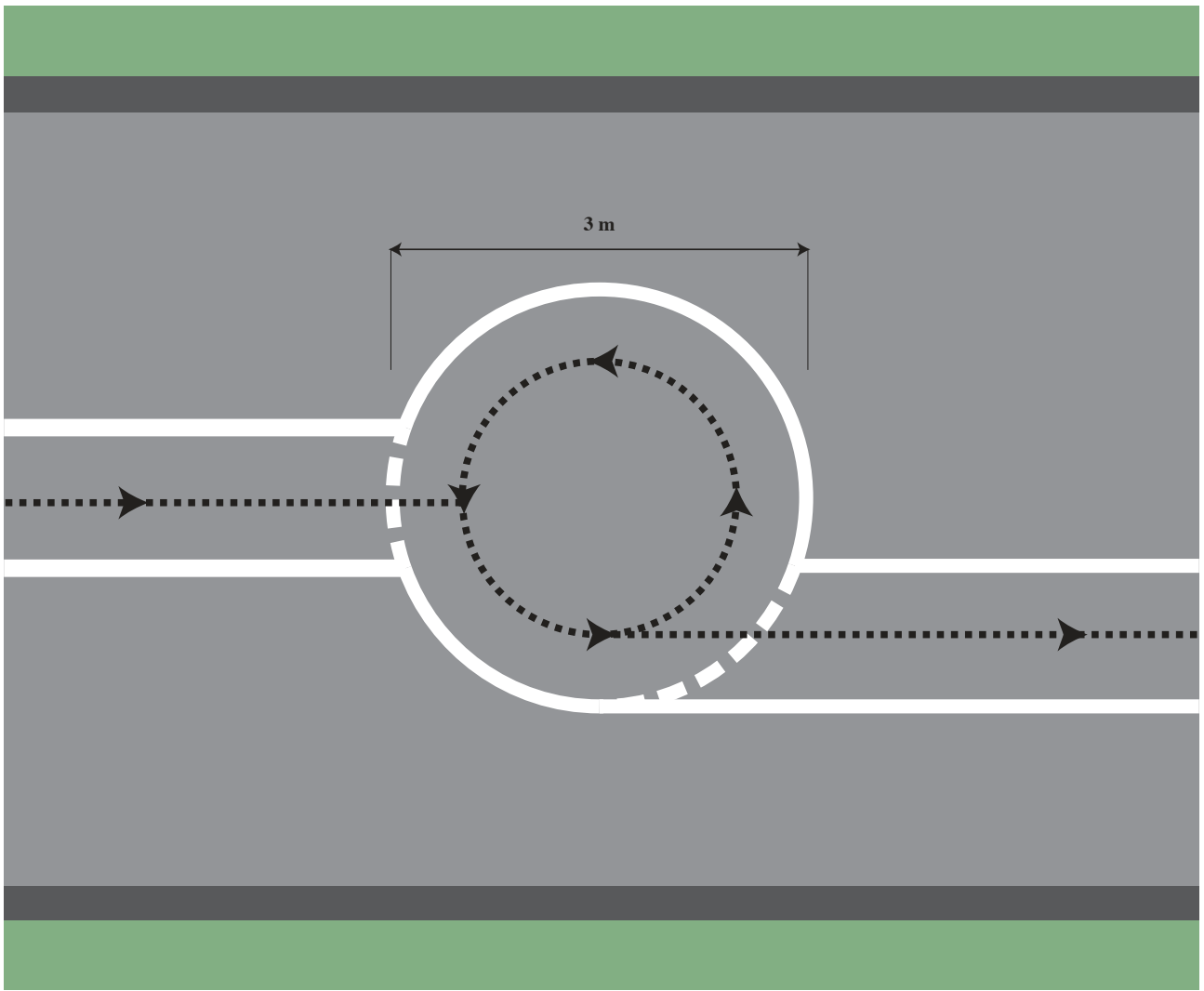
Ringe võib liikumisväljakule kavandada erinevaid, kas ühe- või kahekordseid ringid.

Väikese raadiusega ringi läbi kõndimine, jooksmine ning jooksu-, tõuke-, jalgrattal sõitmine arendab tasakaalu, oskust valida sobiv liikumistrajektor ja -kiirus (enne ringi sisenemist tuleb aeglustada). Ringi läbimine imiteerib tagasipööret kitsastes oludes ning arendab sõiduvahendil liikudes sõiduki gabariiditunnetust. Rühmas jalgsi liikudes saab harjutada üksteisega arvestamist (sh silmside kasutamine) pikivahe hoidmisel ning ringilt väljujale tee andmist.

Elemendi läbimisel:

- on oluline pilgu õige suunamine (sinna, kuhu liikumas ollakse ehk ringi vastasküljele);
- tuleb valida madal liikumiskiirus;
- õnnetuste vältimiseks tohib elementi korraga läbida vaid üks jooksu-, tõuke- või jalgrattaga liikleja. Jalgsi elementi läbides võib õpetaja juhendamisel liikuda suurema rühmaga;
- tuleb vältida äkilist pidurdamist ja ringi piirjoontest välja sõitmist.

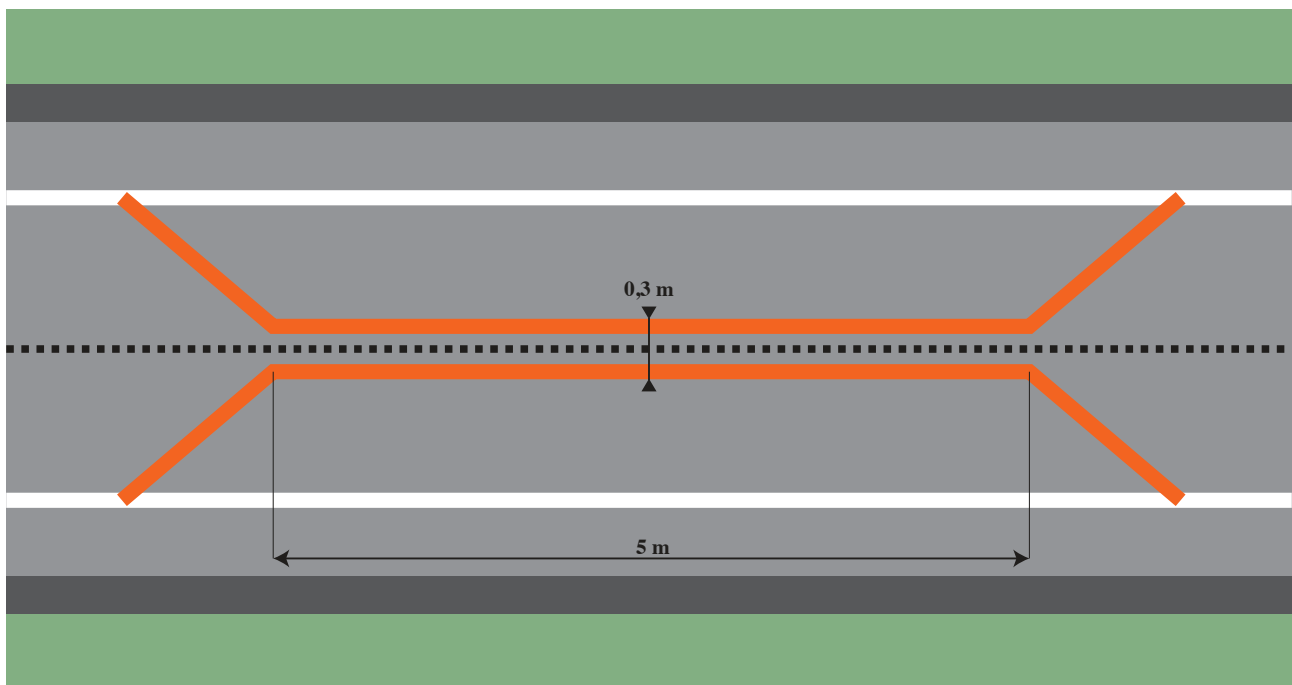
4. KITSENDUS

Element arendab liiklejate ümberpaiknemist kitseneval alal, nt lasterühmaga liikumisel üleminek kahekaupa liikumiselt ühekaupa liikumisele ja tagasi kahekaupa liikumisele. Jooksu-, tõuke- või jalgrattaga sõitmisel saab laps harjutada kitsal ja sirgel alal otse liikumist madalal kiirusel tasakaalu ning sõidusuuna hoidmisega.

Laps õpib elementi läbides oma liikumistrajektoori suunama laialt alalt kitsale alale kas kõndides, kergelt sõrkides või jooksu-, tõuke- või jalgrattaga sõites.

Elemendi läbimisel:

- on oluline suunata pilt kaugele ette, et otseliikumisel tekiks tasakaal ja stabiilsus;
- tuleb liikuda madalal kiirusel;
- tuleb vältida kitsendusosalalt väljasõitu.

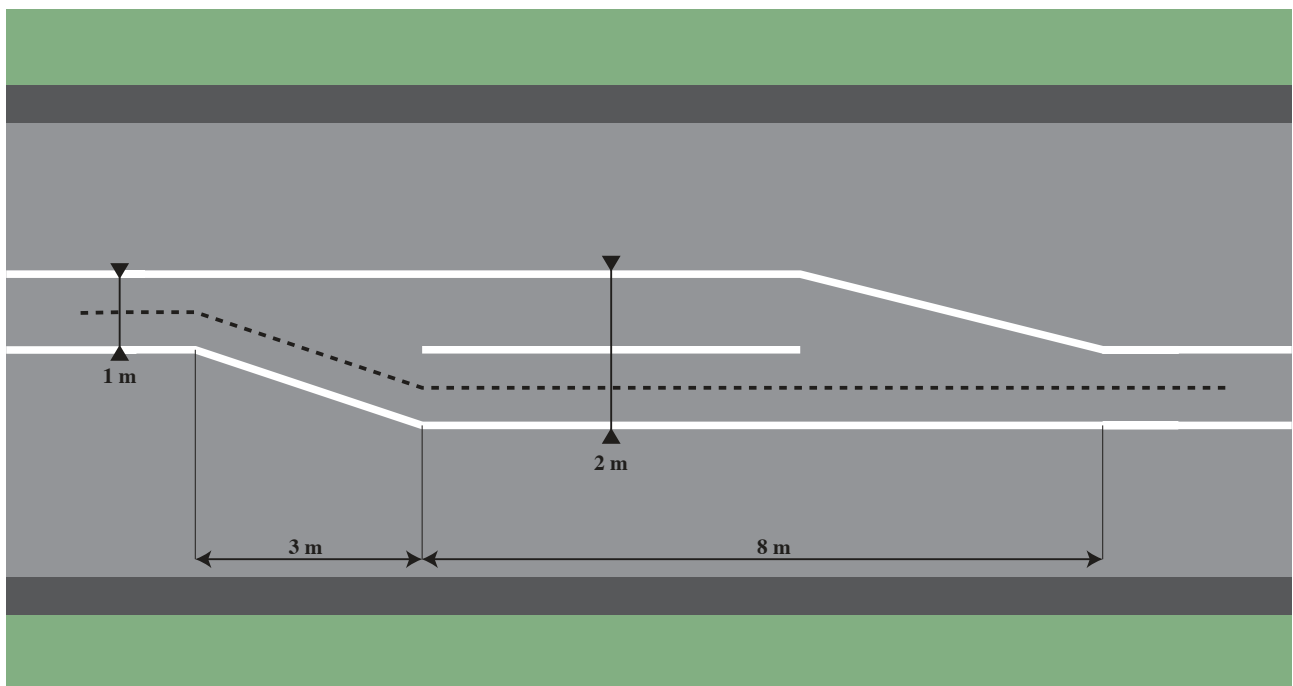

5. JAGUNEMINE (teel paiknemise harjutamine)

Elementi läbides on võimalik kergliiklejatele mõeldud teedel õppida üksteisega arvestamist ja õiget teel paiknemist. Elemendil saab harjutada jalakäija või jalgratturina kõnniteel või jalgratta- ja jalgteel parempoolset paiknemist teel, valides sobiva liikumistrajektoori. Elemendil saab harjutada ka paremal tee ääres liikujast vasakult mõõdukal sõidukiirusel möödumist (sh enne möödumist vajaduse korral signaalkellaga märku andes) ja piisava külgvahe hoidmist.

Elemendi läbimisel:

- tuleb valida mõõdukas sõidukiirus;
- eesliikujalt vasakult ja ohutu külgvahega möödumist harjutades tuleb olla väga tähelepanelik teise liikleja suhtes;
- jalgratturina tuleb alati tagada jalakäija ohutus;
- rühmas või ükski jalgsi liikudes tuleb enne vasakule astumist vaadata üle õla, et tagant lähenevatele liiklejatele ette ei astutaks.

6. KAHEKSA SÕITMINE

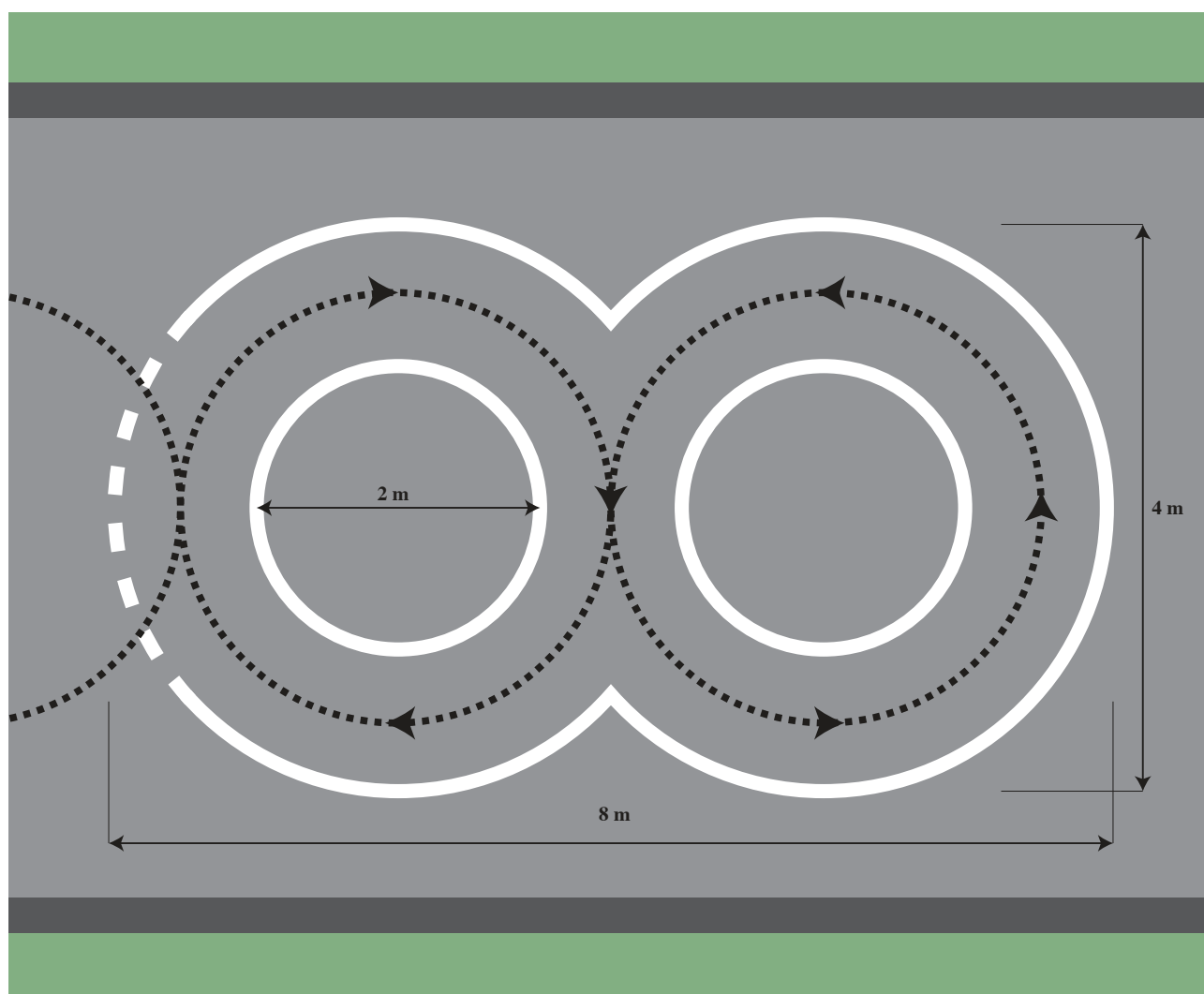
Jalgratturi eksami platsiharjutus

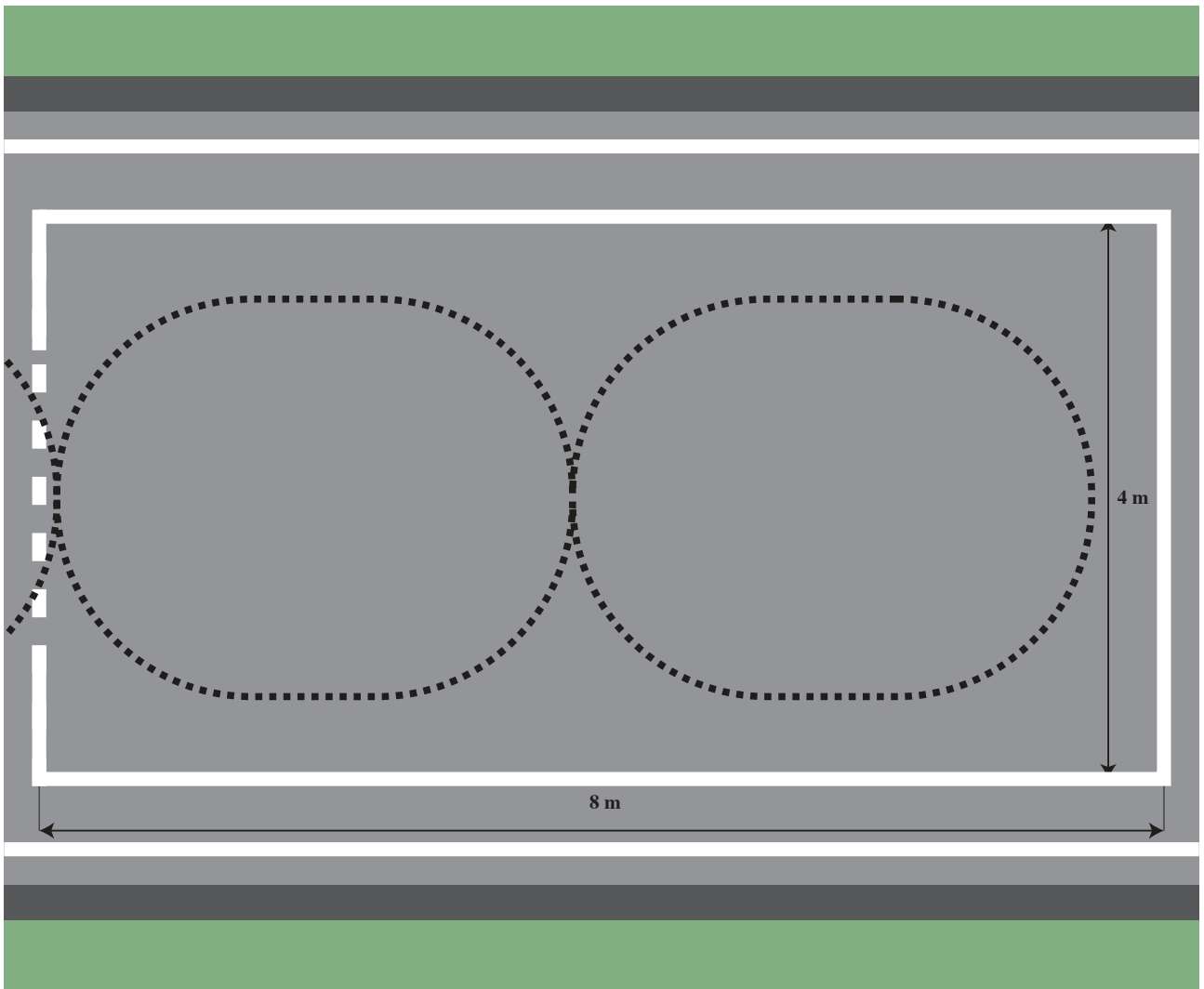
Sarnaselt elemendile „Ring“ arendab „Kaheksa sõitmine“ tasakaalu, oskust valida oludele vastav liikumistrajektor ning ohutu sõidukiirus. Element „Kaheksa sõitmine“ on raskemini läbitav kui „Ring“, kuna sõiduala on suurem ning tuleb muuta liikumistrajektoori. Kaheksa sõitmine kitsastes oludes toetab manööverdamisoskust ja sõiduki gabariiditunnetust. Rühmas jalgsi liikudes saab harjutada üksteisega arvestamist, pikivahe hoidmist ning elemendilt väljule tee andmist.

Elemendi läbimisel:

- on oluline pilgu õige suunamine (suunata diagonaalis kaheksa pauna vastasküljele);
- tuleb valida mõõdukas või madal liikumiskiirus;
- on õnnetuste vältimiseks oluline reegel see, et elemendil liigub korraga vaid üks jooksu-, tõuke- või jalgrattaga liikleja. Jalgsi elementi läbides võib õpetaja juhendamisel liikuda kogu rühmaga;
- tuleb vältida äkilist pidurdamist ja kaheksa piirjoontest välja sõitmist.

Lasteaias soovitate markeerida elemendi kaheksa kujundina (vt esimene joonis). Koolis ja avalikul liikumisväljakul vältida ettejoonistatud kaheksat ja markeerida vaid 4×8 m kast (vt teine joonis). Eksamiharjutuse eesmärk on kontrollida jalgratturi manööverdamisoskust piiratud alal, kus rattur peab etteantud kastis valima ise sõidutrajektoori tasakaalu kaotamata ning piirjoontest väljumata.

7. TAKISTUSEST ÜMBERPÕIGE (koolile/noortekeskusele)

Jalgratturi eksami platsiharjutus

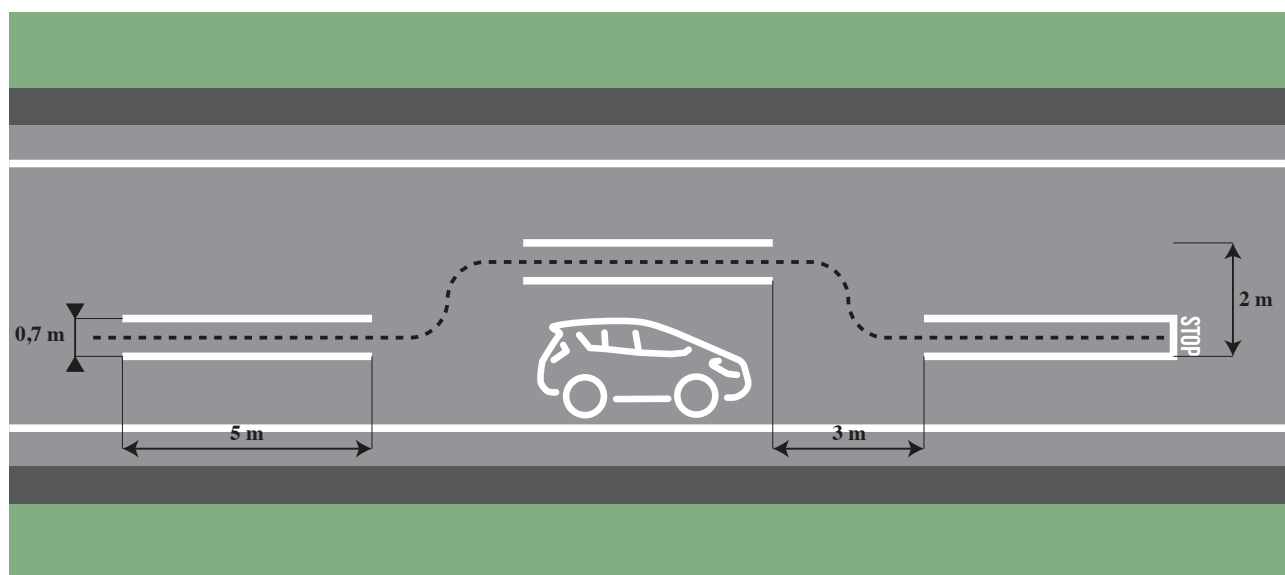
Element imiteerib olukorda, kus sõiduteel sõitev jalgrattur peab eesolevast takistusest (nt parkiv sõiduauto, teeremont) ümber põikama. Tegemist on ratturile ohtliku olukorraga, kuna ta peab olema veendunud, et ta tagant lähenevatele juhtidele ette ei sõida.

Elementi läbides saab rattur harjutada üle vasaku õla seljataha vaatamist, vasaku suunamärguande näitamist koos tasakaalu ja sõidusuuna hoidmisega ning manööverdusoskust turvalisel alal. Takistusest ümberpõige on üks jalgratturi sõidueksami kohustuslikest platsiharjutustest.

Koolis/noortekeskuses markeeritud täismõõtmetes elemendi läbimisel:

- on oluline pilgu õige suunamine, et saavutada stabiilsus kitsas koridoris liikumiseks;
- tuleb valida mõõdukas liikumiskiirus;
- peab rattur enne elementi sisenemist olema liikumises (alustada sõitu u 5 m enne elementi);
- tuleb üle õla vaadata esimesse koridori sisenemisel (mitte hiljem), seejärel näidata vasakut suunamärguannet sõidutrajektoori muutmata, teha ümberpõige, näidata paremat suunamärguannet ning reastuda tagasi paremasse teeserva ning peatuda vahetult stoppjoone ees;
- tuleb vältida manööverdusel äkilist pidurdamist ja koridoride piirjoontest väljasõitmist.

Koolieelses lasteasutuses võib elementi kasutada vähendatud kujul, kuid mitte rohkem kui 1/3 etteantud mõõtkavast. Vähendatud kujul element imiteerib lasteaias jalgsi või tõukerattaga liikuvat (jalakäijana saab koolieelik üle õla vaadata ilma tasakaalu kaotamata) lapsel ohutu möödumise või möödasõidu harjutamist. Näiteks jalgratta- ja jalgteel seisma jäänud jalakäijast vasakult möödumise harjutamine, valides möödumisel ohutu külgyahe.

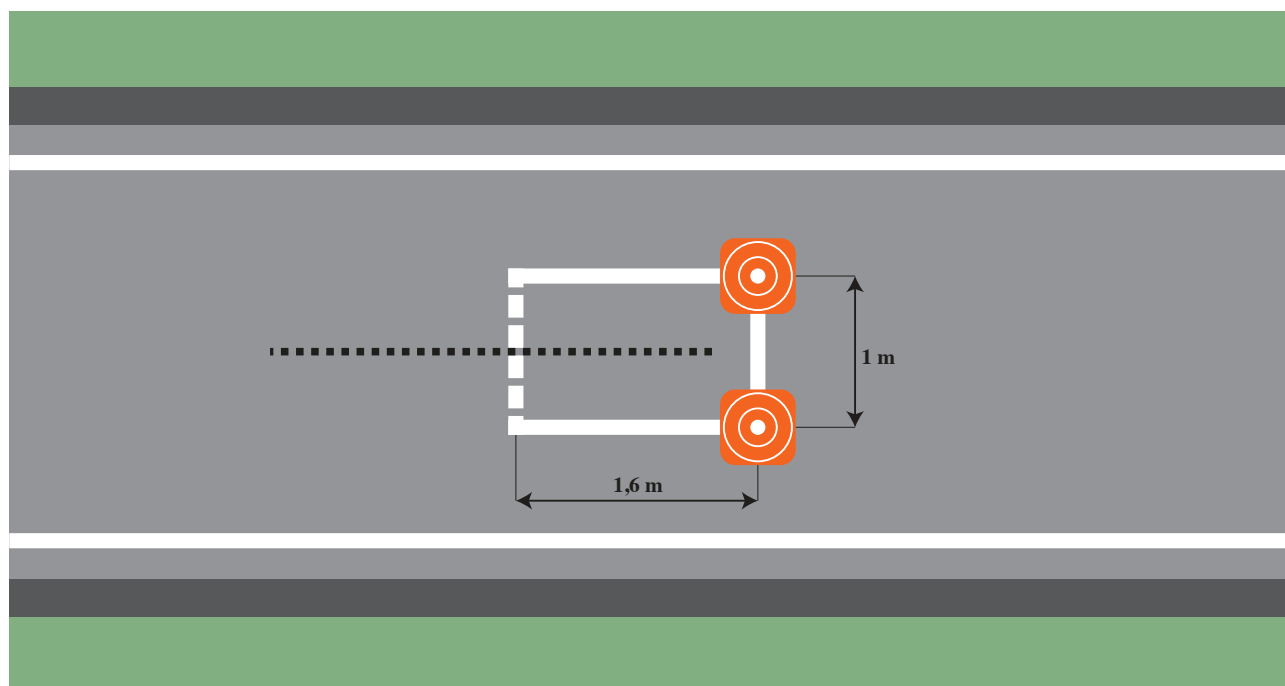
8. PEATUMISKORIDOR STOPPJOONEGA

Element imiteerib liikluses peatumist selleks ettenähtud kohas (peatumine enne sõidutee ületamist enne ülekäigurada, takistust teel jms) nii jalakäija (ka lasterühmana) kui ka jalgratturina. Pidurduskoridor arendab pidurdamise, keha/sõiduki valitsemisoskust eri kiirustel ette teada takistuse korral (kõrge äärekivi, valgusfoori keelav tuli, aegsasti märgistatud teetööd). Peatumist saab harjutada eri kiirustel: kõndides, joostes, tõuke- või jooksurattaga sõites, jalgrattal aeglaselt või mõõduka kiirusega sõites.

Elemendi järjepidev harjutamine arendab jalgratturil sõiduki gabariiditunnetust ning pidurdusoskust. Element võimaldab jalgratturikoolituse käigus harjutada peatumist mitmesuguste teekatte seisunditega: kuiv/märg, liivane/puhas, niiskete puulehtedega kaetud või puhas.

Elemendi läbimisel:

- tuleb valida mõõdukas liikumiskiirus;
- on vajalik suunata tähelepanu eesolevale takistusele;
- peab jalgrattaga liikuja tundma oma sõiduki pidureid, et vältida ebaõnnestumist;
- tuleb vältida üle stoppjoone sõitmist ja külgsuunest väljasõitmist.

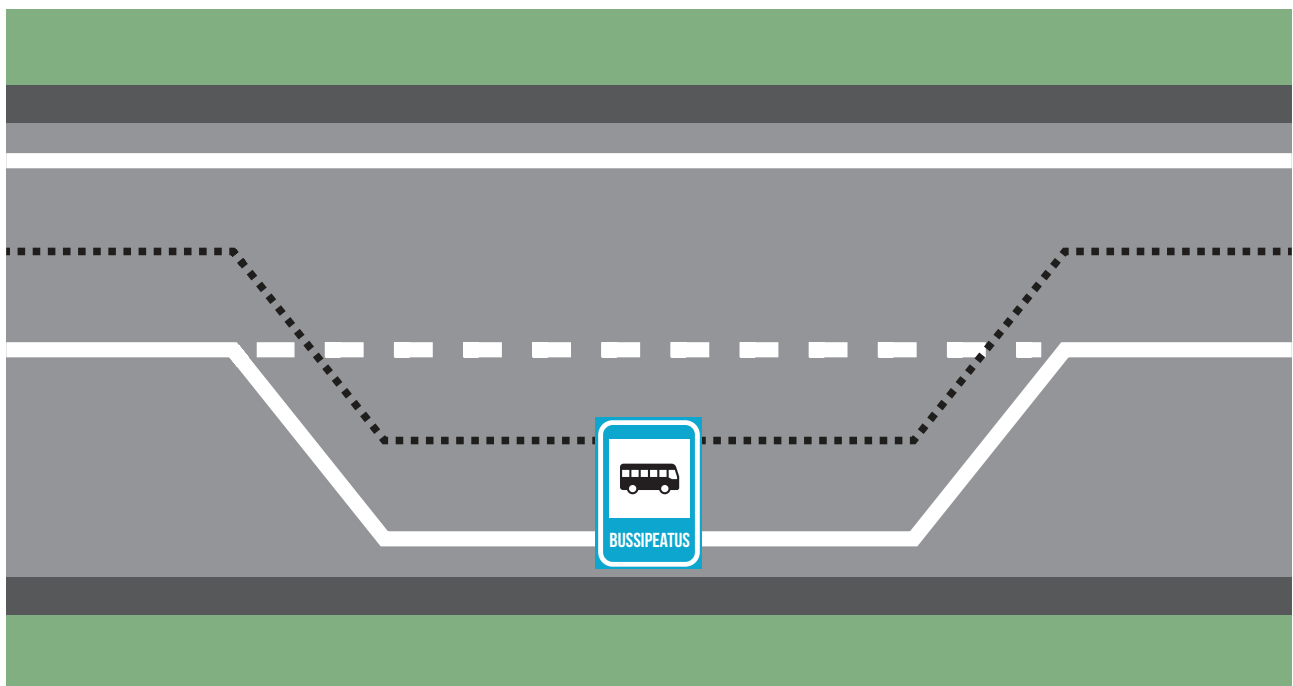

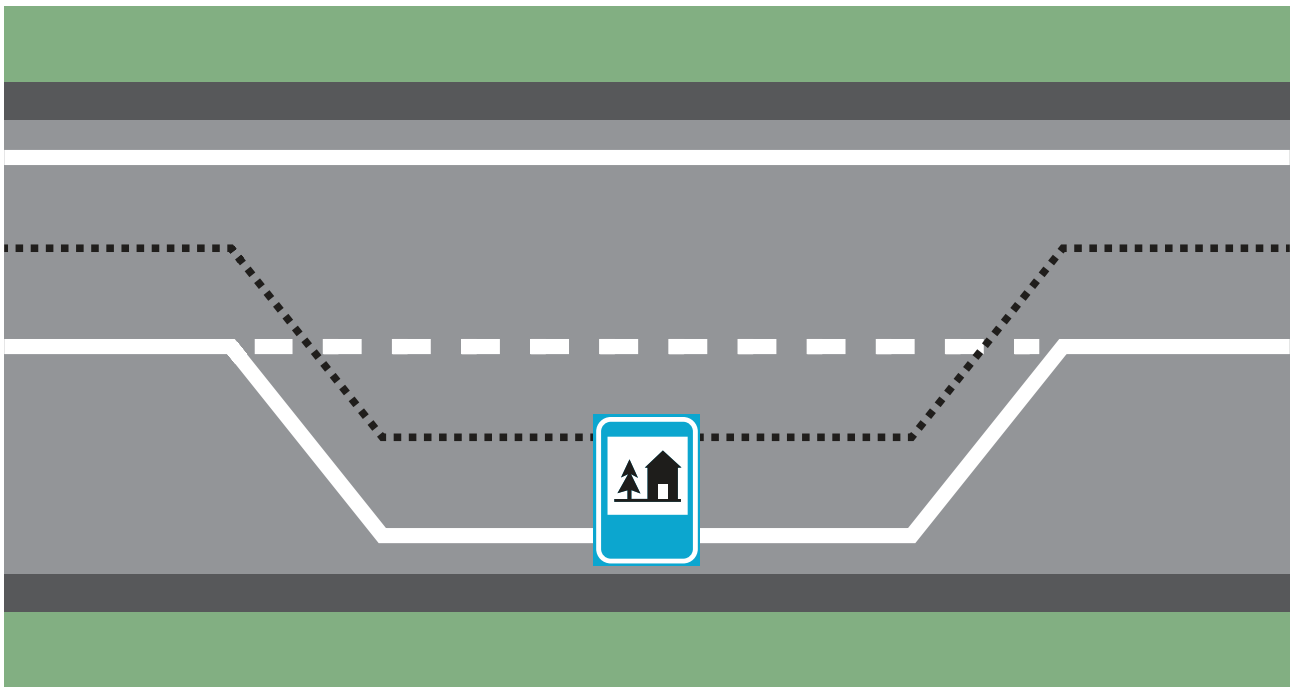
9. TEGEVUSPAIGAD (nt bussipeatus, parkimistasku või puhkeala)

Tegevuspaigad võimaldavad planeerida liikumisväljakul eri tegevusi, mis toetavad lapse liiklusteadmiste ja -oskuste ning õigete liiklemisharjumuste kujunemist.

Liikumisraja äärde paigutatud tegevuspaigad:

- Ühistranspordipeatus. Alal on piisavalt ruumi, kuhu mahub bussi/rongi n-ö ootama kogu lastearühm, võimaluse korral on koht tähistatud ühistranspordipeatuse märgi ning ka pinkide või toolidega (või planeerida koht olemasolevate pinkide lähedusse), et bussis istumist ja sõitmist imiteerida. Laps teab kuidas ja oskab ohutult jalakäijana liikuda peatusesse(st) ning seda, kuidas peatuses käituda.
- Jalakäija ja/või jalgratturi tegevuspaik. Lapsed saavad õpetaja juhendamisel kontrollida turvavarustust: jalakäijal pimedal ajal helkur, sõidukijuhil vajaduse korral kiivri rihmade reguleerimine, minikiivri katse tegemine jms. Punktis saab kontrollida ka ratta korrasolekut (kas pidurid töötavad või rehvid täis) ning ohutusvarustuse olemasolu, töökorda ning puhtust (ratta esi- ja tagahelkurid ning kodarahelkurid, töötav signaalkell, esi- ja tagatuled).

10. RISTMIK (T- kujuline või neljajaruline)

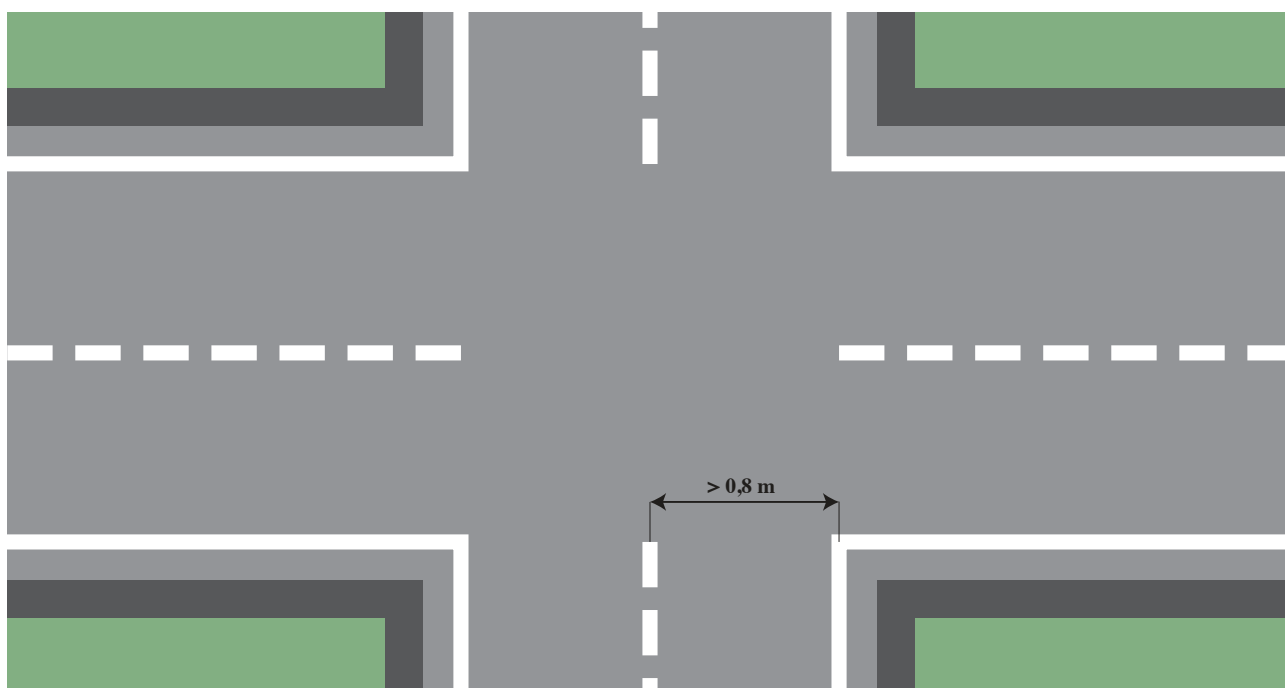
Ristmik imiteerib liikluskeskkonnas kohta, kus laps peab oskama arvestada teiste liiklejatega, vähendama tähelepanu koondamiseks liikumiskiirust ja järgima eesõigust reguleerivaid märke ning teekattemärgiseid. Teede lõikumisele lisada teekattemärgistus „Anna teed“ (vt näidis all). Lasteaedades soovitame markeerida pigem T-ristmiku. Neljajaruline ristmik sobib eelkõige koolis/noortekeskuses korraldatava jalgratturikoolituse sõiduõppe toetuseks.

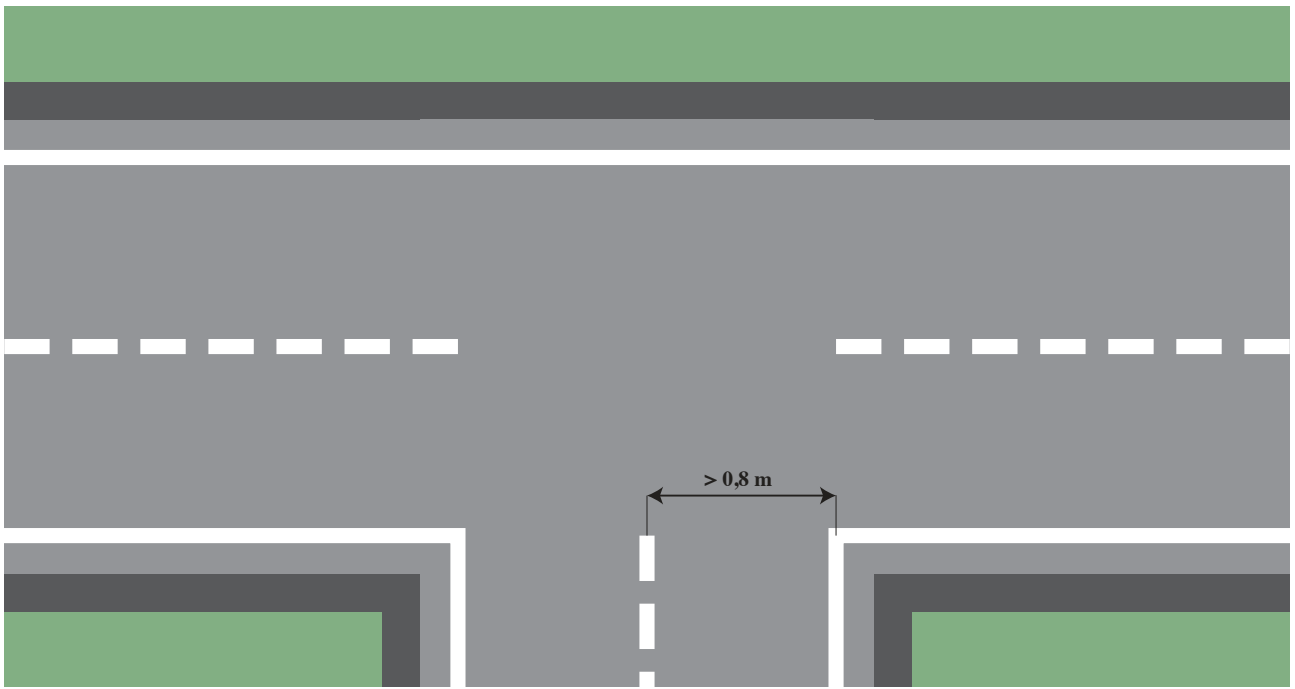
Ristmikel saab harjutada:

- tähelepanelikkust teede lõikumisel ning kiiruse vähendamist enne ristmikku;
- paiknemist teel, sh parem-, vasak- või tagasipöörde ajal;
- liiklemist samaliigiliste teede lõikumisel (parema käe reegel);
- eesõigust ristmikel, järgides eesõigusmärke;
- õigeaegseid suunamärguande näitamisi enne pöördeid;
- üksteisega arvestamist ja omavahelist suhtlemist liikluses (sh pilgu suunamist teise liikleja poole, et mõista tema kavatsusi, viisakust teise liikleja tänamisel).

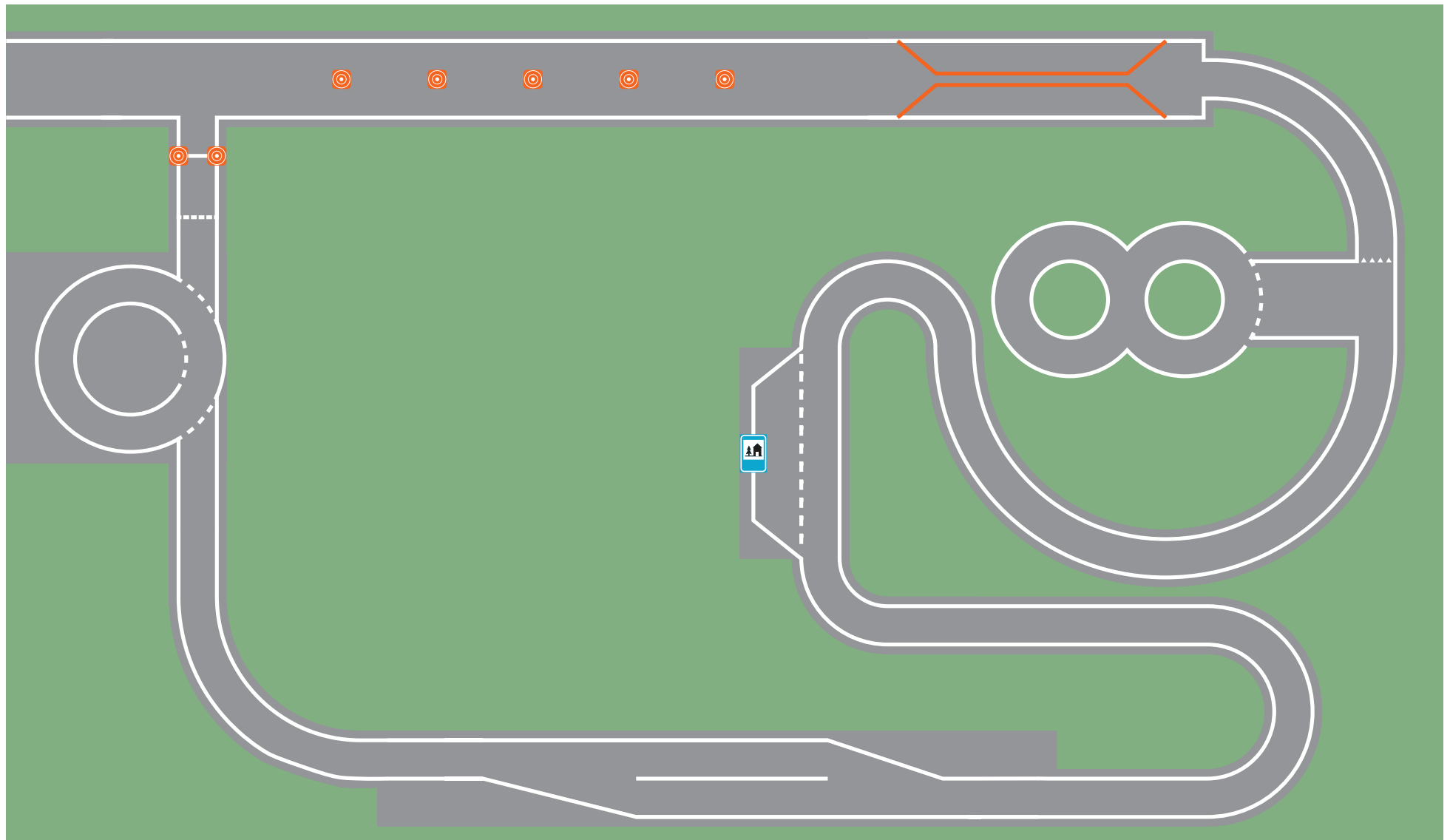
Lasteaiale suunatud koostööprojektis „Liiklusvanker“ on Transpordiameti antavate vahenditena kaks eesõigusmärki: „Anna teed“, „Peatu ja anna teed“.

Koolidele ja noortekeskustele suunatud koostööprojektis „Jalgratturikoolituse õpperaja elemendid“ on Transpordiameti antavate vahenditena neli eesõigusmärki: kaks „Anna teed“ ja kaks „Peatu ja anna teed“.

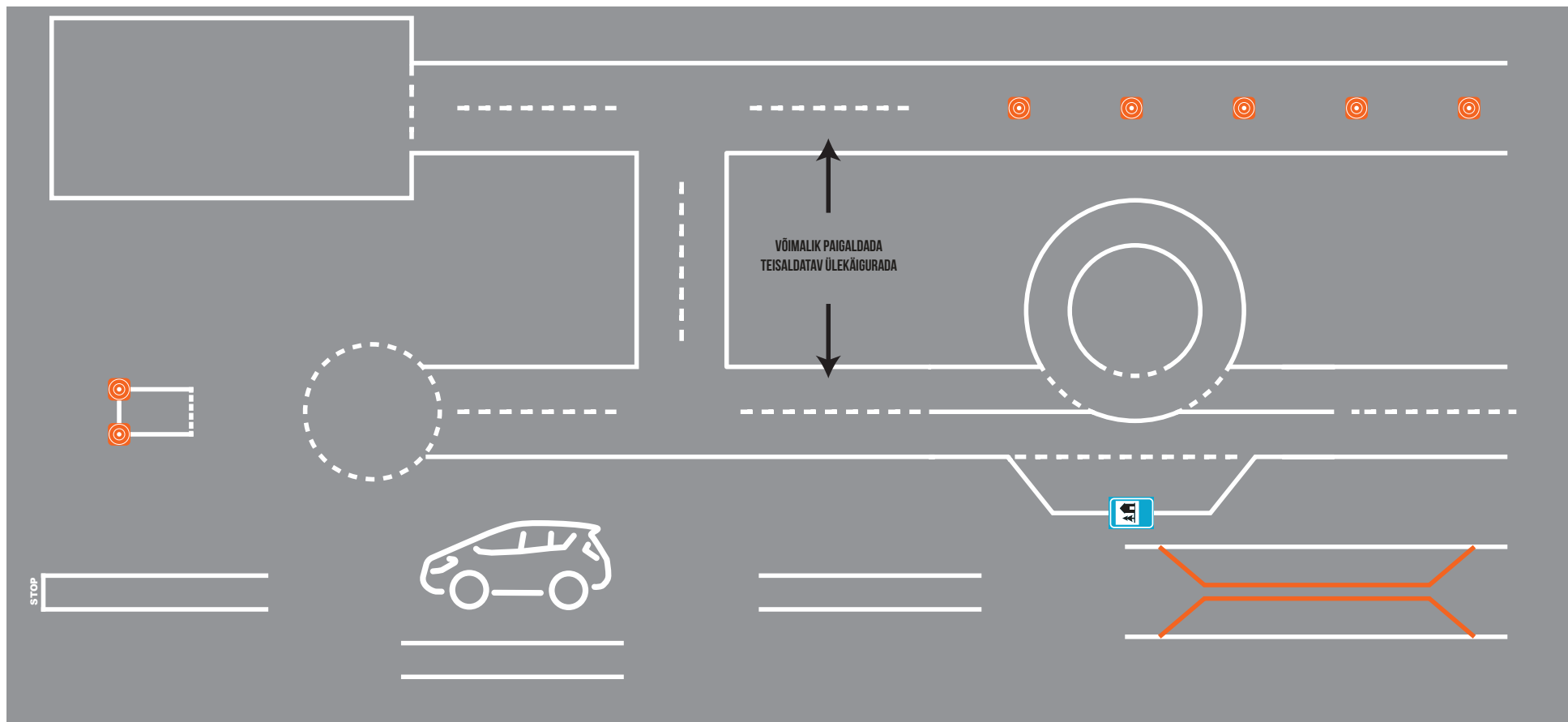

Näidisskeem lasteaiale

Näidisskeem koolile

Näidisskeem avalikku ruumis rajatavale väljakule (ka noortekeskus)

